

Bu günlərdə Cənubi Qafqaz tarixi bir mərhələdən keçir. Region uzun illər davam edən münaqişə, geosiyasi qarşıdurma və qeyri-müəyyənlik mərhələsindən çıxaraq yeni bir düzənin formalaşdığı məkana çevrilməkdədir. Region ilk dəfədir ki, global güclərin maraqlarının toqquşduğu deyil, uzlaşdığı platforma kimi ön plana çıxır. Başqa sözlə, bu gün Cənubi Qafqaz yeni global dizaynın, iqtisadi və siyasi münasibətlər sisteminin formalaşdığı bir məkan kimi çıxış edir. Bu yeni reallığın mərkəzində isə Azərbaycan dayanır. 44 gün-

Cənubi Qafqazda sülh reallığı

Regionun gələcəyini müəyyənləşdirəcək həlledici addım

Azərbaycanın mövqeyi açıqdır - Ermənistan daimi sülh istəyirsə...

davranaraq, regionda uzunmüddətli sabitliyin və əməkdaşlığın əsasını qoymağa yönəlmiş siyasət yürütməyə başladı. Bakı yeni reallıqları

qəbul etdirməklə yanaşı, Cənubi Qafqazın gələcəyini iqtisadi integrasiya, nəqliyyat-kommunikasiya xətlərinin açılması və qarşılıqlı faydalı

əməkdaşlıq üzərində qurmaq təşəbbüsü ilə çıxış etdi. Bu yanaşma regionu global enerji və logistika xəritəsində daha strateji mövqeyə çıxardı. Artıq həm Qərbi, həm də Şərqi Cənubi Qafqazı alternativ marşrut, etibarlı tərəfdaş və sabit platforma kimi dəyərləndirir. Orta Dəhlizin aktuallaşması, Avropanın

enerji təhlükəsizliyində Azərbaycanın rolunun artması, Asiya ilə Avropa arasında daşımaların genişlənməsi göstərir ki, region yeni global nizamın vacib elementinə çevrilib. Bu transformasiya isə təsadüfi deyil - o, Bakının düşünlülmüş, ardıcıl və prinsipli siyasətinin nəticəsidir. Azərbaycan əməkdaşlığa üstünlük verərək dünyaya mühüm mesaj ünvanlayır: müharibə bitib, indi sülh quruculuğu mərhələsi başlamalıdır. Yeni dünya nizamının regional konturları da məhz Azərbaycanın sülh təşəbbüsləri fonunda cızılır.

Sırr deyil ki, iqtisadi inkişaf və global layihələrin reallaşdırılması üçün əsas şərt sabitlik və təhlükəsizlikdir. Tarix göstərir ki, davamlı investisiya mühiti yalnız siyasi risklərin minimuma endirildiyi məkənlərdə formalaşır. Azərbaycan məhz bu reallığı nəzərə alaraq post-müharibə dövründə sülh gündəliyini prioritet elan etdi. Qalib dövlət olmasına baxmayaraq, revanşist ritorikadan uzaq duraraq Ermənistanla münasibətlərin normalaşdırılması üçün konkret təkliflərlə çıxış etdi. 2022-ci ildən etibarən aparılan sülh gündəliyi beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə əsaslanır və region üçün uzunmüddətli təhlükəsizlik arxitekturası formalaşdırmağa yönəlib. Bu gün Bakı həm enerji sahəsində, həm də nəqliyyat-logistika istiqamətində həyata keçirdiyi layihələrlə regionu global bazarlara integrasiya edir. Cənub Qaz Dəhlizi, TANAP və TAP kimi layihələr Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayır. Eyni zamanda, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və Orta

Sülh və iqtisadi inkişaf: yeni reallıqların təməli

Dəhliz təşəbbüsü artıq Asiya ilə Avropanı birləşdirən əsas marşrut kimi strateji əhəmiyyət daşıyır. Beləliklə də, sülh təşəbbüsləri ilə iqtisadi maraqlar bir-birini tamamlayır. Azərbaycanın təqdim etdiyi model məhz bu-

dur: əvvəlcə təhlükəsizlik və hüquqi baza formalaşdırılır, daha sonra isə iqtisadi integrasiya dərinləşdirilir. Bu model təkcə region üçün deyil, global miqyasda da müsbət presedent kimi qiymətləndirilə bilər.

Ötən ilin avqustunda Vaşinqtonda baş tutan Sülh Zirvəsi prosesin yeni mərhələyə qədəm qoymasında mühüm rol oynadı. Bu görüş təkcə diplomatik hadisə de-

Vaşinqton Zirvəsindən yeni mərhələnin başlanğıcına...

yil, həm də siyasi iradənin nümayişi idi. Sülh sazişi layihəsinin paraflanması tərəflərin prinsipli məsələlərdə yaxınlaşdığını göstərdi. Hazırkı situasiya hətta Ermənistan üçün də yeni imkanlar vəd edir. Regional integrasiya, nəqliyyat xətlərinin açılması, Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) reallaşması və iqtisadi əməkdaşlıq platformalarının genişlənməsi Ermənistan iqtisadiyyatında ciddi canlanma yarada bilər. Azərby-

canla ticarət əlaqələrinin qurulması, enerji və neft məhsullarının ixracı perspektivləri də bu yeni mərhələnin real nəticələri kimi qiymətləndirilə bilər. Beləliklə, Vaşinqton Zirvəsi və sonrakı diplomatik addımlar göstərir ki, region artıq yeni mərhələyə daxil olub. Bu mərhələnin əsas xüsusiyyəti qarşıdurmadan əməkdaşlığa keçiddir və bu keçidin əsas təşəbbüskarı Azərbaycandır.

qi baza möhkəm olmalıdır. Konstitusiyaya dəyişiklikləri, normativ sənədlərin uyğunlaşdırılması və cəmiyyətin sülhə hazırlanması bu prosesin ayrılmaz hissəsidir. Əks halda, imzalanacaq sənəd uzunömürlü olmayacaq.

Bu baxımdan, sülh müqaviləsi regionun gələcəyi üçün həlledici sənəd olacaq. O, yalnız iki ölkə arasında münasibətləri tənzimləməyəcək, həm də Cənubi Qafqazın gələcək inkişaf trayektoriyasını müəyyən edəcək.

Paşinyan: Azərbaycanla sülh müqaviləsinin imzalanması...

Hazırda prosesin ən mühüm mərhələsi sülh müqaviləsinin imzalanmasıdır. Siyasi bəyanatlar, paraflanmış sənədlər və razılaşdırılmış prinsiplər nə qədər vacib olsa da, hüquqi baxımdan bağlayıcı sənəd olmadan davamlı sabitlik təmin edilə bilməz. Azərbaycan bu məsələdə mövqeyini açıq şəkildə ifadə edir: sülh sənədi formal deyil, real və uzunmüddətli olmalıdır.

dır. Ermənistanın siyasi hakimiyyəti də sülhlə bağlı pozitiv fikirdədir - məsələn, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bəyan edib ki,

parlament seçkilərindən əvvəl Azərbaycanla sülh müqaviləsinin imzalanması hökumətin gündəliyinə salınıb. "Mənim belə bir gündəliyim var. Gündəlikdə müqavilənin ötən ilin dekabr, yanvar, oktyabr, aprel aylarında imzalanması da var idi, çünki sülh sazişi layihəsi üzrə müzakirələr keçən ilin martında başa çatıb. Beləliklə, işləməyə davam edəcəyik", - o deyib.

Sülhün imzalanması əsas şərtidir - lakin bunun üçün bütün hüquqi və institusional maneələr aradan qaldırılmalıdır. Xüsusilə, Ermənistan Konstitusiyasında Azərbaycan ərazilərinə qarşı iddiaların qalması sülhün legitimliyinə kölgə salan amillərdəndir. Əgər tərəflər

Sülhün qalıcı olması üçün...

bir-birinin ərazi bütövlüyünü tanıyarsa, bu prinsip əsas qanunvericilikdə də öz əksini tapmalıdır. Əks halda, gələcəkdə hüquqi ziddiyyətlər və siyasi manipulyasiyalar üçün zəmin qala bilər.

Azərbaycan qalib dövlət olsa da, maksimalist şərtlər irəli sürmür. Əksinə, beynəlxalq hüquqa əsaslanan, qarşılıqlı tanınmanı və əməkdaşlığı nəzərdə tutan model təklif edir. Göründüyü kimi, Ermənistan da son dövrlərdə sülhə dair konstruktiv bəyanatlar səsləndirir - amma sözlə əməl arasında uyğunluq təmin edilməlidir.

Daimi sülh üçün təkcə siyasi iradə kifayət deyil, həm də hüqu-

Ermənistan real addımlar atmalıdır

Beləliklə, indi əsas məsələ sülh prosesini hüquqi cəhətdən rəsmiləşdirmək və geri dönməz etməkdir. Əgər Ermənistan həqiqətən də qarşıdan gələn siyasi mərhələyə - o cümlədən parlament seçkilərinə qədər sülh müqaviləsinə imzalamada maraqlıdırsa, o zaman institusional səviyyədə (parlamentdə və ya Konstitusiyaya Məhkəməsində) konkret addımlar atmalıdır.

Konstitusiyada dəyişikliklərin edilməsi, ərazi iddialarının aradan qaldırılması və qarşılıqlı tanınma prinsipinin təsbit olunması bu prosesin əsas şərtlərindəndir. Bu addımlar atılar-

sa, sülh sənədi formal deyil, real təminatla çevriləcək. Əks halda, imzalanacaq hər hansı razılaşma gələcəkdə yenidən sual altına düşə bilər. Sülh isə yalnız iki ölkə üçün deyil, bütövlükdə region üçün həyati əhəmiyyət daşıyır. Sabitlik yeni investisiyaların cəlb olunmasına, iqtisadi artıma, nəqliyyat və enerji layihələrinin genişlənməsinə, xalqlar arasında etimadın möhkəmlənməsinə xidmət edəcək. Cənubi Qafqaz qarşıdurma məkanı deyil, əməkdaşlıq və tərəqqi platformasına çevrilə bilər.

P.SADAYOĞLU